

SEPTEMBER 2012 - NR. 96

**LÜBECK. SERRIDSLEVGÅRDS BAROKHAVE.
SOLCELLER. BYKERNER. AFFREDNINGER.**

Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur

by & land

3	LEDER	AF PETER HEE
4	BEVAR VORE GAMLE BYKERNER	AF PETER HEE OG JEP LOFT
8	AFFREDNINGER: MARIAGERS SÆRPRÆG ER I FARE	AF LEIF HØGH
12	SERRIDSLEVGÅRDS BAROKHAVE	AF MARGRETHE FLORYAN
18	LÜBECK – EN BY MED BEVARING I HØJSÆDET	AF HELGE TORM
24	LAD SOLEN SKINNE PÅ BEVARINGSVÆRDIERNE	AF KAREN-MARGRETHE OLSEN
28	NY ÆRA FOR GAMLE MURSTEN	AF HELGE TORM
30	LIV I BYEN: FORDUMS FISKETORV, TILBAGEVENDT TORVEHANDEL	AF BONNIE R. MÜRSCH
32	BYGNINGSKULTURPRISEN 2012 TILDELT TORBEN LINDEGAARD	AF REDAKTIONEN
33	BOGANMELDELSER	

MILJØVENLIG ENERGI? JA TAK, MEN IKKE FOR ENHVER PRIS

Af Peter Hee, formand for Landsforeningen

Fra 8.000 til 20.000 solcelleanlæg – uden styring, det må ende galt, og som det kan ses på talrige eksempler, går det galt.

Bæredygtige løsninger er nødvendige for at skabe en fremtid for vore efterkommere og en stabil energiforsyning i fremtiden. Det bør dog ikke være sådan, at et positivt tiltag skal forringe vor bygningskultur.

Jordvarme, jord til luftvarme og ekstra isolering er gode tiltag, der alle sparer på energien uden at skæmme bygningskulturen. Vindmøller, solfangere og solceller opsættes derimod i mange tilfælde, så de skæmmer landskaber og bygninger. Det behøver det ikke at gøre, hvis de, der står for opsætningen, havde nogle retningslinjer og forståelse for bygningskulturen.

De fredede huse er sikrede, og de huse, der er omfattet af bevarende lokalplaner, er i mange tilfælde sikret, men de hundredetusinde huse, der ikke er underlagt styrende bestemmelser, risikerer alle, at der opsættes solceller.

Naturligvis kan det ske med hensyntagen til bygningen og det bymiljø, som den findes i. Ligger huset rigtigt for det, kan anlæggene opsættes på bagsiden eller bag andre bygninger. Der er også mulighed for at opsætte dem på jorden.

Gode eksempler findes, men det er de skræmmende eksempler, der vækker opmærksomhed, som det kan ses af en artikel om emnet i dette nummer af By & Land.

Virkeligheden er desværre, at tusinder af anlæg opsættes uden hensyn til bygningen eller omgivelserne, blot de producerer det maksimale. Der er uhyggelig mange tilfælde, hvor skorstene, ovenlys og kviste har været bestemmende for opsætningen af solcellerne, og det har medført, at solcellerne er blevet placeret, "som vinden blæser".

Opsætning af solcelleanlæg er i dag ikke underkastet nogen form for kontrol fra de kommunale byggemyndigheder. Blot man kan dokumentere, at en række tekniske krav er overholdt, kan hvem som helst opsætte solceller hvor som helst. Det betyder, at anlæggene opsættes, hvor de giver optimal ydelse, og hvor installationen bliver nemmest.

Da opsætning af solfangere var på sit højeste, blev der udført flere forsøg, der viste, at det er muligt at nedfælde installationerne, selv i et understrøget tegltag. Det er nu sjældent den rette løsning, dog bedre end at lægge solceller oven på taget. Ved nybyggeri og

byfornyelsesprojekter er det påvist, at det er muligt at indpasse solceller i tagfladen på en acceptabel måde.

Der bør så hurtigt som muligt skabes retningslinjer for opsætning af solceller. Ikke for at hindre deres opsætning, men for at sikre, at de opsættes fornuftigt, ikke blot på vore bevaringsværdige bygninger og i de bevaringsværdige bymiljøer, men gerne overalt. Landsforeningen vil gerne medvirke til dette, og i artiklen her i bladet kommer vi med et bud på sådanne retningslinier.

Desværre er det i dag sådan, at hvis man vil have de optimale økonomiske fordele, skal anlægget opsættes på egen matrikel. Det betyder, at vi, når året er omme, har 20.000 anlæg placeret mere eller mindre heldigt på 20.000 huse.

Opsætning af 20.000 enkeltanlæg betyder ikke blot et muligt anslag mod bygningskulturen. Det er også samfundsøkonomisk uforvarsomt. Hver husstand skal investere i invertere, målere og opsætning af anlægget. Hvis det var muligt at koble sig sammen på fælles anlæg, kunne hver husstand spare mange penge og rentabiliteten øges, samtidig med at bygningskulturen beskyttes.

Da vindmøllerne blev folkeeje, var det muligt at slå sig sammen og investere i en eller flere møller med en anpart, der svarede til ens elforbrug.

En lignende ordning bør indføres således, at der kan etableres store, fælles solcelleanlæg, der finansieres på andelsbasis, svarende til 6.000 kw pr. husstand. Det vil samle anlæggene, og det vil betyde besparelser, der gør det mere attraktivt for husejere at deltage.

Hvis regeringen vil stille alle husstande lige, åbner dette også mulighed for, at lejere kan investere og opnå samme fordele som husejere.

Landsforeningen har allerede kontaktet energiministeren m.fl. med henblik på at skabe mulighed for denne løsning.

LAD SOLEN SKINNE PÅ BEVARINGSVÆRDIERNE

Af Karen-Margrethe Olsen, Landsforeningens næstformand

Solcelleanlæg og de fremtidige muligheder for at anvende disse i forbindelse med boligens el- og opvarmning viser sig at kunne være katastrofale for vore bygninger og bygningskulturen. Naturligvis anerkender Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur de miljømæssige og økonomiske fordele ved denne energiform, især når de tænkes ind i nybyggeri. Imidlertid er det af afgørende betydning, at etablering af solcelleanlæg og andre former for energirenovering i de tilfælde, hvor det drejer sig om en eksisterende, bevaringsværdig bygning, bliver foretaget på en arkitektonisk acceptabel og æstetisk måde.

Det kræver stor opmærksomhed, og bevidsthed, at energirenovere, bevare og vedligeholde ejendomme. Gøres det med omtanke og respekt for bygningernes arkitektur, er der ingen tvivl om, at ejendommene holder deres bevaringsværdier og endda bliver mere værd, også i kroner og øre.

Desværre kan vi i øjeblikket opleve en tsunami i opsætning af solceller på tagene. Energinet.dk har beregnet, at der, alene i 2012, vil være tale om en stigning på 900 procent i antallet af registrerede anlæg. Den eksplosive vækst minder om følgen af oliekrisen i 70'erne og 80'erne, hvor velfungerende og smukke sprossede trævinduer blev udskiftet og smidt på lossepladsen, til fordel for uigennemtænkte plastikløsninger med termoruder, der hverken isolerede maksimalt og heller ikke var/er æstetisk smukke.

Behov for arkitektkonkurrence

Fortsætter opsætningen af solceller med samme takt, som det er set indtil nu, står vi overfor en markant ændring af vore boligars arkitektoniske udtryk. Og bestemt ikke til det bedre. Der er i høj grad brug for omtanke og vejledning i at tænke arkitektur og æstetik, før der vælges solceller eller en anden form for opvarmning.

Landsforeningen opfordrer derfor alle til at tænke sig godt om, før der placeres et solcelleanlæg på taget. Er der tale om en fredet eller bevaringsværdig ejendom, stilles der helt særlige krav.

Muligheden for at placere solcellerne på jorden, på udhuset eller carporten, hvor de er mindre syn-

lige, er måske et godt alternativ. Og solceller udvikles hele tiden. Der kommer nye materialer på markedet, som f.eks. vingetegl med solcellefilm, og tynde firkantede ruder til tage med tagpap, gardiner med indbyggede solceller, lumeta solar, der er en type polyester, der, i modsætning til glas, er fleksibelt og kan klæbes på tagpap etc.

Mulighederne er mange, og vi har derfor brug for en landsdækkende arkitektkonkurrence om, hvorledes vi anvender solceller i såvel nybyggeri som i eksisterende byggeri.

Solceller kan ødelægge taget

I bund og grund er tagkonstruktioner kun dimensioneret til at bære en bestemt tagbelægning og tilhørende snemængder. Sætter man uden videre et tungt solcelleanlæg op, kan det få alvorlige konsekvenser. Et solcelleanlæg til et enfamiliehus vejer ifølge Dansk Byggeri omkring 500 kg. Placeres dette på et tag, der ikke er dimensioneret til at bære denne ekstra vægt, kan man risikere nedbøjning af taget og andre sætningsskader på konstruktionen. Ved monteringen direkte i taget kan der også være risiko for revner og gennembrudte undertage med deraf følgende fugtskader.

Udgangspunktet bør altid være, at bygningen skal være mere værd efter istandsættelsen, mere værd i kroner og øre ved et eventuelt salg, og mere værd at se på - for ejeren, for naboen og for vores gæster og turister.

Tabte historiske bevaringsværdier kan aldrig erstattes.

Vedvarende energi forurener også

De vedvarende energikilder som f.eks. vindkraft, vand og solenergi forurener ikke med CO₂, når de benyttes til produktion af energi.

Det betyder imidlertid ikke, at de vedvarende energikilder er helt uden en forurenende effekt. Det kræver nemlig energi at producere solcellerne og solfangerne. Desuden er de lavet af materialer, der for-

Stuehus fra sidst i 1800-tallet i Ballum, nu med solceller. Foto: Per Gottfredsen juni 2012.

Hovedbygningen til Strandegaard ved Feddet, ud for Stevns' sydkyst, er fra 1700-tallet, og opført i bindingsværk og grundmur i typisk barokstil. Da bygningen skønt gode kvaliteter ikke er fredet, er montering af solcelleanlæg på forsiden af taget ikke ulovligt. Foto: Erica Mangaard Heyckendorff, juli 2012.

urener miljøet, når de produceres. Hertil skal lægges den forurening, der opstår, når man skiller sig af med solcellerne og solfangerne efter endt levetid på omkring 20-30 år.

I det store miljøregnskab kan det derfor bedre betale sig at vedligeholde sit gamle hus end at bygge et nyt nulenergihus. Det nye nulenergihus udleder mindre CO₂ i den daglige drift, men driften er en forsvindende lille del af den miljøbelastning, det er at bygge et nyt hus med nye materialer.

Ifølge Arkitektforeningen er det først, når nulenergihuset er 75 år gammelt, at miljøbelastningen vil have tjent sig ind i forhold til, hvis man i stedet havde valgt at renovere et hus af ældre dato.

Opfordring til lokalforeningerne og kommunerne

Mange kommuner lægger vægt på at fremstå som grønne og bæredygtige. "Bæredygtig" er imidlertid et bredt begreb, der ud over de miljømæssige værdier også bør rumme de kulturelle, arkitektoniske, landskabsmæssige og kulturhistoriske værdier.

Det vælter ind med forespørgsler i den enkelte

kommune. Vi har som bevaringsforeninger en forpligtelse til at sørge for, at kommunen giver tilladelser med udgangspunkt i de ovennævnte værdier. De lokale bevaringsforeninger må på banen med et konkret forslag til, hvorledes kommunen kan administrere alle disse ansøgninger på en måde, der tilgodeser bygningskulturen.

Det rodede billede med tilfældigt ophængte solcellepaneler er skæmmende, og det kalder på, at kommunerne påtager sig deres ansvar i denne sag.

Der findes ikke et entydigt svar på, hvordan den enkelte kommune indpasser solcellerne i dennes bygningsmasse og i landskaberne, men nedenstående retningslinier er et forslag til, hvad de kunne indeholde.

En politik til regulering af opsætning af solceller

En sikring af købstadsmiljøerne, bymidterne, landsbyerne og landskabet kræver et restriktivt administrationsgrundlag, der bør indeholde følgende elementer:

- Etablering af anlæg på bevaringsværdige bygninger skal altid kræve ansøgning om byggetilladelse, og disse skal administreres meget restriktivt. Etab-

lering af solceller og solfanger på bevaringsværdige bygninger skal som udgangspunkt frarådes. Hensynet til bygningernes arkitektoniske, kulturhistoriske og miljømæssige værdier samt originalitet skal ikke tilsidesættes.

- Etablering af anlæg i områder, der er udpeget til kulturmiljøområder, skal undgås.

- For ejendomme, der er omfattet af en lokalplan med specifikke bestemmelser for tagdækning, er praksis, at der ikke gives dispensation til opsætning af solcelleanlæg.

- For de områder, der ikke er omfattet af en lokalplan, eller en lokalplan, der ikke fastsætter specifikke krav til tagdækning, eller er udpeget til et kulturmiljøområde, vil det være muligt at opsætte solceller efter en godkendelse af byrådet.

- Alle ansøgninger om dispensation, for så vidt angår bevaringsværdige ejendomme og ejendomme i områder, der er udpeget som kulturmiljøområder, sendes i nabohøring og i høring hos den lokale bevaringsforening.

- Er der tale om et område, der er udpeget som omfattet af Exners fredning af kirkeomgivelser, kræves særlig tilladelse hos kommunen efter høring i stiftet og den lokale bevaringsforening.

Landsforeningens kommende fremstød

Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur arbejder ihærdigt for at skabe bevidsthed om de uheldige aspekter ved opsætning af solceller, bl.a. ved nedenævnte møde, men også ved at sende artikler m.v. til lokale og landsdækkende dagblade, TV med videre.

Temamøde i Fredericia 25. oktober

Landsforeningen afholder et temamøde om solceller med titlen "Bygningskulturens plads i solen". Mødet foregår torsdag d. 25. oktober kl. 10-17 i byrådssalen i Gothersgade 20, Fredericia. Program for mødet kan rekvireres hos Landsforeningens sekretariat, eller hentes på Landsforeningens webside, www.byogland.dk.

SOLFANGERNE BREDER SIG - OGSÅ TIL VORE GAMLE BYKERNER

Af Merete Nyholm, Bevaringsforeningen Snorren, Marstal

I Marstals gamle bydel med dens smalle gader og gyder og gamle bevaringsværdige huse er det første tag med solpaneler nu dukket op til trods for en bevarende lokalplan, som tager højde for tagbeklædning, vinduer, farver etc., men som ikke decideret nævner solpaneler. Ingen har vel kunnet forestille sig, at man ville plastre et tag til, som man her har gjort.

Oven i købet drejer det sig om et hus, hvor man netop har bevaret de originale vinduer og oplagt et nyt tegltag.

Et af Marstals bedst bevarede huse, Møllergade 16, er blevet udstyret med solceller – ud til gaden. Foto: Merete Nyholm juli 2012.

Mange turister er i tidens løb stoppet op og har taget billeder af det pittoreske gadeforløb, men fremover vil der nok også blive taget billeder, men som nu vil fremhæve ødelæggelsen...

Der er naturligvis gjort indsigelse fra vores bevaringsforeninger og Søfartsmuseet til kommunen, så alle holder vejret og håber, at panelerne kan blive pillet ned igen snarest.

Dette til skræk og advarsel til alle I andre bevaringsforeninger – er der taget højde for solpaneler i jeres bevarende lokalplaner?

Modtageren af Landsforeningens Bygningskulturpris 2012, Torben Lindegaard Jensen, ses her stående foran sit "livsværk", den kulturhistorisk enestående gård Lille Pederstrup på Fyn, som for tiden undergår en forvandling fra noget nær ruin til ren idyl. Læs mere inde i bladet. Foto: Helge Torm, juli 2012.

Parti af Lübecks profil mod sydvest med kirkerne Skt. Marien og Skt. Petri og gavlhuse ud til Trave. Foto: hbbolten / iStockphoto.

ID nr. 46697
By & Land
Borggade 111
1300 København K

